

ZASIĘG DEPRESJI

Duże wyzwania dnia codziennego ludzi żyjących w XXI wieku sprawiają, że **coraz więcej osób doświadcza różnego rodzaju dyskomfortu psychicznego, istotnie pogarszającego jakość życia**. Negatywne czynniki psychiczne, wpływając na funkcjonowanie fizyczne i dobrostan psychiczny, oddziałują również na zdrowie fizyczne. Jednym z powszechnie występujących zaburzeń psychicznych dotyczących osoby w każdym wieku, każdej płci i w każdej szerokości geograficznej jest depresja. Zgodnie z danymi Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) choruje na nią już **blisko 350 milionów ludzi na całym świecie**⁽¹⁾. Osoby dotknięte tą chorobą często bardzo cierpią i przez to źle funkcjonują w swoim środowisku społecznym, w pracy, szkole i rodzinie⁽²⁾. Dodatkowo depresja przyczynia się do zwiększenia ogólnego obciążenia chorobami, co sprawia, że stanowi jedną z podstawowych przyczyn niepełnosprawności na świecie⁽²⁻⁵⁾. Wynika to z faktu, iż depresji towarzyszą objawy nie tylko behawioralne, ale i biologiczne, szkodliwe dla zdrowia fizycznego, w tym szczególnie dla układu sercowo-naczyniowego⁽⁶⁾. Ponadto długotrwały dyskomfort psychiczny pogarsza ogólną kondycję biologiczną i stan wszystkich układów organizmu oraz zwiększa ryzyko chorób sercowo-naczyniowych w przyszłości^(7,8).

ROLA AKTYWNOŚCI RUCHOWEJ W TERAPII DEPRESJI

dr n. biol. Monika Łopuszańska-Dawid*

LECZENIE RUCHEM

Współcześnie istnieją skuteczne, farmakologiczne i psychologiczne, metody leczenia depresji o różnym stopniu nasilenia. Oprócz klasycznych sposobów leczenia coraz większy nacisk kładzie się na prozdrowotny i przede wszystkim antydepresyjny wpływ terapii ruchowej na ogólnie pojmowaną kondycję psychofizyczną osób z depresją. Uważa się, że **aktywność fizyczna powinna wręcz być „terapią pierwszego rzutu” dla osób z depresją**^(4,9,10,11).

Wysiłek ruchowy korzystnie wpływa na stan zdrowia psychicznego i skutecznie pomaga radzić sobie ze stanami obniżonego nastroju^(12,13). Ćwiczenia fizyczne nie tylko zmniejszają nasilenie depresji u chorych osób, ale również ograniczają ryzyko jej nawrotu⁽¹³⁾. Niektóre wyniki badań naukowych wskazują, że aktywność fizyczna wpływa korzystniej niż farmakoterapia na obniżanie nasilenia objawów depresyjnych i zmniejszenie ryzyka nawrotów choroby^(4,14). **Ćwiczenia mogą być wyjątkowo skuteczne u osób, które obawiają się leczenia farmakologicznego, np. kobiet w ciąży lub z depresją poporodową czy też młodzieży**⁽¹⁵⁾.

MECHANIZM

Ruch i wzmożona aktywność fizyczna działają korzystnie, a przy tym kompleksowo, na cały organizm. Pobudzają wydzielanie endorfin, obniżają stężenie hormonów stresu, głównie kortyzolu, a poprzez pobudzenie mięśni szkieletowych oczyszczają ciało, chroniąc mózg przed rozwojem chorób i zaburzeń psychicznych⁽¹⁰⁾. Ponadto badania dowodzą, że systematyczne ćwiczenia mają wiele korzyści psychologicznych, przyczyniają się istotnie do poczucia zwiększonej samowystarczalności, rozwoju poczucia osobistego mistrzostwa w panowaniu nad ciałem i w efekcie pozytywnego poczucia własnej wartości. **Aktywność fizyczna obniża lęk i depresję nawet u osób wysoce neurotycznych**^(10,14).

* dr n. biol. Monika Łopuszańska-Dawid Kierownik Zakładu Antropologii i Promocji Zdrowia, Katedra Nauk Biomedycznych, Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie. Ekspert Narodowego Centrum Edukacji Żywnościowej, członek zespołu ekspertów w zakresie aktywności fizycznej dzieci, młodzieży i dorosłych, pracujących pod kierownictwem prof. dr. hab. n. med. Mirosława Jarosza (Instytut Żywności i Żywienia). Wieloletni pracownik naukowy Zakładu Antropologii Polskiej Akademii Nauk we Wrocławiu.

DAWKOWANIE AKTYWNOŚCI FIZYCZNEJ

Nie ma optymalnej „dawki” ćwiczeń fizycznych gwarantującej obniżenie nasilenia objawów depresji. Źródła naukowe sugerują, że z jednej strony intensywna aktywność ruchowa znacznie zmniejsza nasilenie objawów depresyjnych (po 12 tygodniach trwania badań zmniejszyła je o 47% w stosunku do wartości wyjściowych)^[16], a z drugiej, że nawet niski poziom aktywności fizycznej (np. chodzenie ok. 150 minut tygodniowo) również skutecznie zmniejsza objawy depresyjne^[15]. Według wytycznych National Institute for Health and Clinical Excellence dotyczących poziomu aktywności fizycznej w leczeniu depresji zaleca się trzy sesje tygodniowo po 45–60 minut w okresie od 10 do 14 tygodni^[17]. Wyniki wielu badań naukowych w tym zakresie są jednak niespójne i nie jest dokładnie znana optymalna „dawka” ćwiczeń ruchowych poprawiająca nastrój. Dowiedziano jednak bezsprzecznie, iż **każda dawka aktywności ruchowej osób z depresją jest lepsza niż żadna**.

RODZAJ RUCHU

Dla osób z depresją zaleca się **głównie ćwiczenia aerobowe**, czyli wszystkie te, które przyspieszają oddech i pracę serca, np. chodzenie, marsze, biegi, ćwiczenia na stepperze, gimnastykę, jazdę na rowerze, rolkach lub tyżwach, pływanie, brzuski, pompki, skakanie na skakance, itd. Zaleca się także **ćwiczenia rozciągające** lub **ćwiczenia oporowe** zwiększające siłę i wytrzymałość mięśni, np. ćwiczenia z ciężarkami, gumami i taśmami, hantlami, sztangą. Ćwiczenia oporowe można również wykonywać bez sprzętu z oporem wynikającym w własnego ciężaru ciała. Dla osób o słabszej kondycji fizycznej czy też osób starszych, można na początku zastosować **ćwiczenia oporowe izometryczne**, które również poprawiają kondycję układu mięśniowego i stan psychiczny, nie powodując przy tym zmęczenia i obciążenia serca. Dobry wpływ na osoby z depresją mają również interaktywne ruchowe gry komputerowe wymuszające aktywność fizyczną i konieczność wykonywania określonych ćwiczeń ruchowych^[18]. **Ogólnie zaleca się każdy rodzaj ruchu, nawet o niewielkiej intensywności, przy czym najbardziej wskazany jest umiarkowany poziom intensywności, do ok. 70% maksymalnego tętna.**

SYSTEMATYCZNOŚĆ

Ponieważ objawy depresyjne mogą negatywnie wpływać na motywację do ćwiczeń, ważne jest wypracowanie indywidualnych strategii motywacyjnych ułatwiających pokonanie barier i trwałą zmianę swoich zachowań. Dla wielu osób pomocne jest wyrobienie nawyku ćwiczeń i podtrzymywanie **systematyczności**^[19]. Przeciwdepresyjne działanie aktywności ruchowej dodatkowo pomaga utrzymać nawyk ćwiczeń, co z kolei przekłada się na osiąganie coraz większych korzyści antydepresyjnych wynikających z regularnej aktywności ruchowej.

WYTYCZNE DOTYCZĄCE AKTYWNOŚCI FIZYCZNEJ U OSÓB CHORUJĄCYCH NA DEPRESJĘ^(10,13,17,22,23):

- regularna, systematyczna aktywność ruchowa
- najlepiej o umiarkowanym poziomie intensywności
- trwającą każdorazowo od 45 do 60 minut
- dwie, a najlepiej trzy sesje w tygodniu
- przez co najmniej 10–14 tygodni
- później co najmniej raz w tygodniu
- najlepiej w formie nadzorowanych programów ćwiczeń fizycznych
- pod okiem przeszkolonego instruktora
- najkorzystniej w 6–8-osobowych grupach ćwiczeniowych
- zaleca się głównie ćwiczenia aerobowe, również rozciągające lub oporowe
- wskazane są także wszelkie ćwiczenia ruchowe poza grupowymi sesjami, w domu i na powietrzu, samodzielnie lub w towarzystwie innych osób

PRACA W GRUPIE

Dla wielu osób pozytywną strategią motywacyjną zmierzającą ku systematycznej aktywności jest **zorganizowana aktywność fizyczna w grupach**. Osoby regularnie ćwiczące w zorganizowanych grupach treningowych cechują niższy odsetek nawrotów depresji w porównaniu zarówno do osób leczonych tylko farmakologicznie, jak i osób niećwiczących^[20]. **Ćwiczenia grupowe, ułatwiając interakcje społeczne, zapewniają poczucie wsparcia społecznego**, co również może przyczynić się do umocnienia przeciwdepresyjnych efektów ćwiczeń ruchowych. System wsparcia od współćwiczących oraz instruktora wraz z ustalonym schematem ćwiczeń sprawia, że aktywni ruchowo chorzy na depresję są zdecydowanie mniej podatni na wystąpienie epizodów depresji w przyszłości^[14].

Wysoce wskazane są również ćwiczenia fizyczne wykonywane w domu, np. zgodnie z wytycznymi uzyskanymi w trakcie zorganizowanych zajęć ruchowych. Mogą być one realizowane samodzielnie, z bliskimi lub z osobistym trenerem^[15,21]. Zaleca się również prowadzenie dzienniczka aktywności ruchowej, ze swoimi komentarzami dotyczącymi stanu psychicznego^[10].

PODSUMOWUJĄC, AKTYWNOŚĆ FIZYCZNA TO METODA LECZENIA, KTÓRA NIE TYLKO SKUTECZNIE NIWELUJE OBJAWY DEPRESJI, ALE JEDNOCZEŚNIE JEST BARDZO KORZYSTNA DLA ZDROWIA FIZYCZNEGO OSÓB CHORUJĄCYCH NA DEPRESJĘ.

Referencje 1. Group Interpersonal Therapy (Ipt) For Depression. World Health Organization 2016. <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/250219/WHO-MSD-MER-16.4-eng.pdf?sequence=1>. [dostęp 03.06.2019 r.]. 2. Murrell SA, Himmelfarb S, Wright K: Prevalence of depression and its correlates in older adults. Am J Epidemiol 1983; 117(2): 173–185. 3. Schwab JJ, Traven ND, Warheit GJ: Relationships between physical and mental illness. Psychosomatics 1978; 19(8): 458–463. 4. Blumenthal JA, Smith PJ, Hoffman BM: Is Exercise a Viable Treatment for Depression? ACSMS Health Fit J 2012; 16(4): 14–21. 5. Depression. Fact sheets. World Health Organization 2018. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/depression> [dostęp 28.03.2018 r.]. 6. Goldstein BI, Carnethon MR, Matthews KA et al.: Major depressive disorder and bipolar disorder predispose youth to accelerated atherosclerosis and early cardiovascular disease: a scientific statement from the American heart association. Circulation 2015; 132: 965–986. 7. Łopuszańska M, Szklarowska A, Lipowicz A et al.: Life satisfaction and cardiovascular risk in Poland. Archives of Medical Science 2013; 4(9): 629–634. 8. Łopuszańska-Dawid M: Life satisfaction as a health determinant among Polish adult population. Anthropologischer Anzeiger 2018; 75(3): 175–184. 9. North TC, McCullagh P, Tran ZV: Effect of exercise on depression. Exerc Sport Sci Rev 1990; 18: 379–414. 10. Ströhle A: Physical activity, exercise, depression and anxiety disorders. J Neural Transm (Vienna). 2009; 116(6): 777–784. 11. Frank P, Kaushal A, Poole L et al.: Systemic low-grade inflammation and subsequent depressive symptoms: Is there a mediating role of physical activity? Brain Behav Immun 2019; pii: S0889-1591(18)31200-5. doi: 10.1016/j.bbi.2019.05.017. 12. Moore KA, Blumenthal JA: Exercise training as an alternative treatment for depression among older adults. Altern Ther Health Med 1998; 4(1): 48–56. 13. Babayak M, Blumenthal JA, Herman S et al.: Exercise treatment for major depression: maintenance of therapeutic benefit at 10 months. Psychosom Med 2000; 62(5): 633–638. 14. Blumenthal JA, Babyak MA, Moore KA et al.: Effects of exercise training on older patients with major depression. Arch Intern Med 1999; 159(19): 2349–2356. 15. Belvederi Murri M, Ekkekakis P, Magagnoli M et al.: Physical Exercise in Major Depression: Reducing the Mortality Gap While Improving Clinical Outcomes. Front Psychiatry 2019; 19: 762. doi: 10.3389/fpsy.2018.00762. 16. Dunn AL, Trivedi MH, Kampert JB et al.: Exercise treatment for depression: efficacy and dose response. Am J Prev Med 2005; 28(1): 1–8. 17. Depression in Adults (Update). Depression: the treatment and management of depression in adults. National Institute for Health and Clinical Excellence 2009; <https://www.nice.org.uk/guidance/cg90/documents/depression-in-adults-update-full-guideline-prepublication2> [dostęp 03.06.2019 r.]. 18. Rosenberg D, Depp CA, Vahia IV et al.: Exergames for subyndromal depression in older adults: a pilot study of a novel intervention. Am J Geriatr Psychiatry 2010; 18: 221–226. 19. DiMatteo MR, Lepper HS, Croghan TW: Depression is a risk factor for noncompliance with medical treatment: meta-analysis of the effects of anxiety and depression on patient adherence. Arch Intern Med 2000; 160(14): 2101–2107. 20. Schuch FB, Dunn AL, Kanitz AC et al.: Moderators of response in exercise treatment for depression: a systematic review. J Affect Disord 2016; 195: 40–49. 21. Blumenthal JA, Babyak MA, Doraiswamy PM et al.: Exercise and pharmacotherapy in the treatment of major depressive disorder. Psychosom Med 2007; 9: 587–596. 22. Depression in adults: treatment and management. NICE guideline: short version. Draft for second consultation. National Institute for Health and Clinical Excellence 2018; <https://www.nice.org.uk/guidance/GID-CGWAVE-0725/documents/short-version-of-draft-guideline> [dostęp 29.05.2019 r.]. 23. mhGAP Intervention Guide for mental, neurological and substance use disorders in non-specialized health settings. WHO. 2010. http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/44406/1/9789241548069_eng.pdf [dostęp 21.12.2017 r.].